

ref.nr.: 20.013 / 6.30.1

Amsterdam, 23 mei 2020

Betreft: Inbreng COC Nederland en Meer dan Gewenst bij internetconsultatie Wet Deelgezag

Excellentie,

Kinderen hebben recht op een volwaardige juridische band met ál hun ouders, of dat er nu één, twee, drie of vier zijn. Daarom adviseerde de Staatscommissie Herijking Ouderschap in 2016 unaniem om een regeling voor meerouderschap en meeroudergezag te treffen. De toenmalige regering beloofde dat die regeling er zou komen.¹ Acht politieke partijen – samen goed voor een twee derde meerderheid in de huidige Kamer – beloofden in COC's Regenboog Stembusakkoord om daarvoor te zorgen. En duizenden meeroudergezinnen en hun bondgenoten vroegen de regering in een petitie om een regeling voor meerouderschap en –gezag.²

COC Nederland en Meer dan Gewenst zijn erg teleurgesteld dat u nu slechts met een concept-wet voor deelgezag komt. Deelgezag is een eerste stap, maar lang niet genoeg.

- **Wij verzoeken u dringend om op korte termijn alsnog een volwaardige regeling voor meerouderschap en meeroudergezag in te dienen en om motie 33 836, nr. 48 uit te voeren.**
- **Wij verzoeken u om de concept-regeling voor deelgezag te verbeteren, door in ieder geval het volgende te regelen:**
 - **Bied mogelijkheid tot inschrijving gezags- of ouderschapsplan in gezagsregister;**
 - **Creëer een volwaardig blokkaderecht;**
 - **Verbind aan deelgezag meer rechten voor kind en ouder;**
 - **Creëer een regeling die de band van kind en ouder boven de 18 jaar erkent;**
 - **Zorg voor een overgangsregeling voor bestaande intentionele meeroudergezinnen.**

TNN, NNID en COC vragen u in deze brief verder om het familierecht met een ander wetsvoorstel zoveel mogelijk geslachtsneutraal te maken.

Waarom een volwaardige regeling voor meerouderschap en -gezag?

Steeds meer kinderen groeien vanaf de geboorte op in een meeroudergezin. In praktijk zijn de ouders bijvoorbeeld een lesbisch paar dat vanaf de geboorte samen een kind opvoedt met een homoseksuele man of koppel. Het gaat hier om mensen die er bewust voor kiezen om een kind vanaf de geboorte samen op te voeden. Het gaat om kinderen die zielsveel van *al* hun ouders houden. Om ouders die zielsveel van *al* hun kinderen houden. Om mensen die, zoals alle ouders, de zaken voor hun kinderen zo goed mogelijk willen regelen. Helaas maakt de wet dat nu onmogelijk; een kind mag nu maximaal twee ouders hebben.

Het is in het belang van kinderen in meeroudergezinnen dat er snel een volwaardige regeling komt voor meerouderschap- en meeroudergezag. Dat stelt de Staatscommissie op grond van zeven kernen van goed ouderschap. Zo'n regeling bevordert dat ouders en kinderen met elkaar verbonden blijven en zorgt dat de feitelijke en de juridische situatie waarin een kind opgroeit, samenvallen.

¹ Kamerstuk 33 836, nr. 18

² Zie <https://www.coc.nl/politiek-2/van-der-steur-krijgt-duizenden-handtekeningen-voor-meerouderschap>

Zo'n regeling is ook belangrijk omdat kinderen en ouders in meeroudergezinnen nu te maken krijgen met tal van problemen in het dagelijks leven.

Ten eerste krijgen ze te maken met een gebrek aan *erkenning*: terwijl de kinderen drie of vier pappa's en mama's hebben, doet de wet net alsof het er maar twee zijn. Dat is pijnlijk en niet aan kinderen uit te leggen. Ook de band met broertjes, zusjes, opa's en oma's, ooms en tantes wordt door de wet miskend.

Ten tweede krijgen kinderen en hun ouders te maken met allerlei praktische problemen. Die komen enerzijds voort uit het feit dat ze officieel geen familie van elkaar zijn (geen meerouderschap). Denk aan veel hogere belastingtarieven bij een schenking, studietoelagen of erfenis van de derde of vierde ouder. Denk aan het feit dat die derde of vierde ouder geen recht heeft op ouderschaps- en zorgverlof om voor het kind te zorgen. En denk aan onzekerheid bij overlijden: het kind wordt wees bij overlijden van de juridische ouders met gezag en het is ook in uw voorstel voor deelgezag niet zeker of het kind wel verder kan worden opgevoed door de niet-juridische, sociale (hierna: derde en vierde) ouders.

De problemen komen óók voort uit het feit dat de derde en vierde ouders geen volledig gezag hebben. Denk aan het beslissen over behandeling bij de dokter, het openen van een spaarrekening en inschrijven op school. De derde en vierde ouder zijn daartoe onder de huidige en de voorgestelde wet niet bevoegd.

De voordelen die kinderen in meeroudergezinnen mislopen bij gebrek aan een goede regeling worden pijnlijk duidelijk in de kabinetsbrief van 12 juli 2019³, waarin u opsomt wat u *niet* gaat regelen. Het gaat dan bijvoorbeeld om voordelen op het gebied van 'sociale zekerheidsregelingen van de geboorte in het geboorteverlof tot aan de dood in de nabestaandenuitkering en het wezenpensioen. En in alle tussenliggende regelingen die gericht zijn op de ondersteuning bij de verzorging van een kind, zoals de algemene kinderbijslagwet, de kinderopvangtoeslag en de wet kindgebonden budget.' U noemt verder bijvoorbeeld nog: 'inkomstenbelasting, de schenk- en erfbelasting, de vennootschapsbelasting en in inkomensafhankelijke regelingen zoals het kindgebonden budget en de kinderopvangtoeslag.'⁴

Dien op korte termijn een volwaardig wetsvoorstel meerouderschap en –gezag in

We stellen voor dat u op korte termijn alsnog een volwaardig wetsvoorstel meerouderschap en meeroudergezag indient. Daarmee lost u de hierboven genoemde problemen voor meeroudergezinnen op, voert u het advies van de Staatscommissie uit en komt u de afspraken uit het Regenboogakkoord na.

Het is ook in lijn met de motie van D66, VVD, GroenLinks en PvdA over meerouderschap, die de Kamer in december 2019 aannam.⁵ Daarin wordt geconstateerd dat de regering knelpunten ziet voor een meerouderschapregeling, maar dat de wens en behoefte aan zo'n regeling blijft bestaan. De regering wordt gevraagd om voor de zomer van 2020 te analyseren hoe de knelpunten kunnen worden weggenomen.

- **We verzoeken u om op korte termijn een volwaardig wetsvoorstel meerouderschap en meeroudergezag in te dienen;**
- **We verzoeken u om motie 33 836, nr. 48 uit te voeren en vóór de zomer van 2020 voorstellen te doen om de veronderstelde 'knelpunten' weg te nemen voor invoering van een volwaardig wetsvoorstel meerouderschap- en gezag.**

³ 33 836, nr. 45

⁴ 33 836, nr. 45, p. 11-12.

⁵ 33 836, nr. 48

Verbeter de deelgezagsregeling

De ouder met deelgezag krijgt volgens uw wetsvoorstel in feite slechts het recht en de verantwoordelijkheid om in overleg met de gezagsdragers dagelijkse beslissingen te nemen over de opvoeding en verzorging van hun kind. Het gaat dan bijvoorbeeld om wat hun kind eet, bedtijden, sport, bezoek aan ouderavonden en dokter, etc. Bij verschil van inzicht beslist de ouder met gezag. De vraag is gerechtvaardigd of eigenlijk wel van *deelgezag* kan worden gesproken, nu zelfs bij deze zeer beperkte bevoegdheid de (deel)gezagsdragers niet de wettelijke opdracht krijgen om het gezag te delen en er samen uit te komen, maar de stem van de ouders met volledig gezag altijd de doorslag geeft.

Over belangrijke beslissingen waarvoor de instemming van de ouders met gezag vereist is, hoeven de ouders met deelgezag slechts te worden geïnformeerd. Ze mogen niet meebeslissen en zijn niet tekenbevoegd. Denk aan inschrijven op school, toestemming geven voor een medische behandeling, aanvragen van een paspoort of het openen van een bankrekening.

Zo ontstaan in intentionele meeroudergezinnen voorbank- en achterbank ouders. De ouders met gezag zitten op de voorbank, de ouders met deelgezag zitten op de achterbank. Misschien is het beeld van ouders in een caravan achter de auto nog passender. En dat terwijl deze ouders vanuit het perspectief van het kind in beginsel allemaal evenzeer ouder zijn. Terwijl de ouders vanaf de geboorte allemaal evenzeer bij het kind betrokken zijn. Dit is een zeer onwenselijke situatie die niet overeenkomt met de feitelijke gezinssituatie, terwijl het doel van deze wetgeving nu juist was om de feitelijke situatie waarin het kind opgroeit juridisch te beschermen.

Veruit de meeste juridische problemen die kinderen in meeroudergezinnen nu ervaren, blijven onder de voorgestelde deelgezagsregeling voortbestaan.

De wet erkent nog steeds niet dat de derde en vierde ouders echt ouders van het kind zijn. Datzelfde geldt voor oma's, opa's, broers, zusjes, tantes, ooms, etc.

Kind, derde en vierde ouders profiteren onderling niet van allerlei regelingen en voordelen, uiteenlopend van voordelig schenken en erven, tot sociale zekerheidsregelingen van de geboorte tot aan de dood.

Derde en vierde ouders mogen over belangrijke zaken in het leven van het kind niet meebeslissen. Dat doet geen recht aan de feitelijke positie die kind en ouder ten opzichte van elkaar hebben. Het kan er bovendien toe leiden dat situaties voortduren die niet in het belang van het kind zijn. Bijvoorbeeld als de juridische ouders met gezag besluiten om het kind niet in te enten tegen besmettelijke ziekten. Het is onduidelijk of de derde en vierde ouder een beroep op de rechter kunnen doen om aan zo'n situatie een einde te maken. Als een beroep op de rechter niet mogelijk is, is de vraag hoe dat zich verhoudt tot de rechtstaat.

In de memorie benadrukt u hoe belangrijk het is dat de wet bijdraagt aan een stabiele opvoedingssituatie voor het kind. Ook stelt u dat het verstandig is als de betrokken ouders met elkaar afspraken maken over de concrete invulling van het deelgezag en andere zaken die de gezag- en deelgezagdragers met elkaar willen regelen. Uit de praktijk is bekend dat nadenken over de invulling van het ouderschap en het neerleggen van die afspraken in een plan eventuele conflicten kan voorkómen. Het ouderschapsplan maakte ook onderdeel uit van de voorstellen van de Staatscommissie. Toch biedt uw wetsvoorstel geen enkele mogelijkheid om de afspraken uit zo'n ouderschapsplan te formaliseren.

Met de term 'blokkaderecht' wordt de indruk gewekt dat derde en vierde ouders met deelgezag kunnen 'blokkeren' dat de juridische ouders met gezag de zorgregeling eenzijdig wijzigen, bijvoorbeeld door naar een (ver) buitenland te verhuizen. Uit de memorie blijkt dat die indruk niet klopt. De ouder met deelgezag heeft geen enkele zeggenschap over de verblijfplaats van het kind. Het blokkaderecht houdt slechts in dat, wanneer de ouders met gezag vertrekken, de ouders met deelgezag de rechter om een (andere) omgangsregeling kunnen vragen. Ze kunnen niet voorkomen dat de juridische ouders met gezag met het kind vertrekken. Er is

bezoekadres: Nieuwe Herengracht 49, 1011 rn, amsterdam

postadres: postbus 3836, 1001 ap amsterdam

telefoon 020 – 623 45 96 fax 020 – 626 77 95

internet: www.coc.nl e-mail info@coc.nl

ook geen sprake van een internationale kinderontvoering als dat gebeurt, zo blijkt uit de memorie. Het gebrekkige blokkaderecht biedt onvoldoende juridische bescherming aan de feitelijke situatie waarin het kind opgroeit en het kan leiden tot het voortduren van situaties die niet in het belang van het kind zijn, zoals wanneer het kind zijn derde en vierde ouder nauwelijks nog kan zien vanwege een verhuizing van de juridische ouders.

Voor zover de deelgezagsregeling al enige vorm van erkenning biedt voor de band van het kind met zijn derde en vierde ouder, eindigt die op het achttiende levensjaar van het kind. Vanaf dat moment zijn kind, derde en vierde ouder volgens de wet weer vreemden van elkaar. Dat heeft ook consequenties als kinderen later in het leven de zorg voor hun (bijv. dementerende) derde of vierde ouders op zich willen nemen. Ze kunnen dan geen bewind of mentorschap over die ouders aanvragen. Ook hoeven zorginstellingen kinderen niet te informeren over hun derde en vierde ouders en is het zelfs mogelijk dat hen de toegang tot hun ouders in het ziekenhuis wordt ontzegd omdat ze officieel geen familie zijn.

Tenslotte is nu onduidelijk welke regeling straks geldt voor bestaande intentionele meeroudergezinnen. Moeten zij naar de rechter of kunnen ze hun meerouderschap zelf inschrijven in het gezagsregister? Een goede overgangsregeling die het laatste mogelijk maakt, is noodzakelijk.

Wij stellen voor dat u het wetsvoorstel in elk geval op de volgende punten verbetert:

- **Bied mogelijkheid tot inschrijving gezags- of ouderschapsplan.** Biedt ouders in meeroudergezinnen de mogelijkheid om hun ouderschapsplan of deelgezagsplan, met daarin afspraken over de invulling van gezag, ouderschap en opvoeding van het kind, in te schrijven in het gezagsregister. Dat draagt bij aan een stabiele opvoedingssituatie voor het kind, doet recht aan uw waardering en die van de Staatscommissie voor het ouderschapsplan en het kan eventuele conflicten voorkómen. Het gezags- of ouderschapsplan zou bij voorkeur vóór de conceptie moeten worden opgesteld. Wat ons betreft krijgen de betrokken ouders ook de mogelijkheid om in het plan de beperkende bepalingen van het deelgezag op te heffen en zo een meer gelijkwaardig ouderschap te creëren.
- **Creëer een volwaardig blokkaderecht,** waardoor het kind en zijn derde en vierde ouders niet van elkaar gescheiden kunnen worden door een eenzijdige beslissing van de ouders met gezag. De regeling zou meer moeten bieden dan het recht op een omgangsregeling en zou de feitelijke situatie waarin het kind opgroeit beter moeten beschermen.
- **Verbind aan deelgezag meer rechten voor kind en ouder.** Het gaat dan bijvoorbeeld om:
 - Het recht voor ouders met deelgezag om daadwerkelijk *samen* met de ouders met gezag beslissingen te nemen over de dagelijkse verzorging van het kind;
 - Het recht voor ouders met deelgezag om mee te beslissen over zaken als inschrijven op school, toestemming geven voor een medische behandeling, aanvragen van een paspoort of het openen van een bankrekening;
 - De vele voordelen die verbonden zijn aan een juridische ouder-kind band, zoals sociale zekerheidsregelingen van de geboorte tot aan de dood, fiscaal voordelig ontvangen van een schenking of erfenis, etc.
 - Meer juridische erkenning dat kind en ouders met deelgezag, zusjes, broertjes, opa's, oma's, ooms en tantes met elkaar verbonden zijn.
 - Voorkom dat het kind wees wordt als de juridische ouders met gezag overlijden.
- **Boven de 18 jaar.** Zorg voor een wettelijke regeling die de verbondenheid tussen het kind en zijn derde of vierde ouder ook na het achttiende levensjaar erkent. Dit mede met het oog op de zorg van kinderen voor zorgbehoevende derde en vierde ouders.
- **Overgangsregeling.** Creëer een goede overgangsregeling voor bestaande intentionele meeroudergezinnen.

Stigmatiseer meeroudergezinnen niet

De voornaamste reden dat u geen volwaardige meerouderschap- en –gezagsregeling indient, is volgens de memorie van toelichting dat het zou kunnen leiden tot conflicten. Veel meeroudergezinnen ervaren die redenering als stigmatiserend. Alsof zij meer tot conflicten geneigd zouden zijn dan andere gezinnen, terwijl ze vaak juist – bijvoorbeeld met een ouderschapsplan – heel bewust bezig zijn met het beperken van elk risico op conflicten. De Staatscommissie heeft ook geen empirisch bewijs gevonden voor uw redenering dat conflicten meer voorkomen bij meeroudergezinnen. De commissie stelt verder dat het conflictoplossend vermogen toeneemt als meerdere personen zijn betrokken bij de opvoeding, en dat het kind een bredere pedagogische input heeft en bij problemen op meerdere personen kan terugvallen, die ieder hun bijzondere inbreng kunnen hebben.⁶

Uit eerder onderzoek van de regering blijkt dat de verhoudingen tussen ouders in meeroudergezinnen in 89 procent van de gevallen juist goed tot zeer goed is.⁷ Het is onverstandig om zaken voor het overgrote merendeel van de meeroudergezinnen niet goed te regelen, omdat zich bij een kleine minderheid mogelijk problemen kunnen voordoen.

Ook zitten er in meerouderschap conflictdempende elementen. Zo maken de betrokkenen vooraf afspraken over inhoud van de opvoeding en over de wijze waarop eventuele conflicten worden beslecht. De betrokken ouders hebben een opvoedingsrelatie, geen liefdesrelatie. Als er conflicten zijn bij het éne paar, vindt het kind een ‘rustige haven’ bij het andere paar of de andere ouder. Verder is er sprake van een ‘dubbel rechterlijk vangnet’: als ouders er echt niet uitkomen, kan een rechter de knoop doorhakken en als het kind in de knel zou komen kan de rechter het aantal personen met gezag terugbrengen.

Tenslotte zullen zich in alle soorten gezinnen wel eens conflicten voordoen: in gezinnen van twee-, drie en vier ouders. Dat is nu ook al het geval, en meeroudergezinnen bestaan nu ook al. Dan zijn er twee mogelijkheden: wegstijgen en niets doen, of de zaken voor meeroudergezinnen goed regelen zoals de Staatscommissie voorstelt. Volgens ons is het in het belang van het kind om de zaken goed regelen.

Werk aan geslachtsneutraal familierecht

COC Nederland, Transgender Netwerk Nederland (TNN) en de Nederlandse organisatie voor seksediversiteit (NNID) pleiten al lang voor een personen- en familierecht dat zo veel mogelijk geslachtsneutraal is. Dat is bijvoorbeeld van belang voor transgender- en interseks personen, voor non-binaire personen, voor mensen met een ‘X’ in hun officiële documenten en voor mensen die vinden dat hun geslacht behoort tot de persoonlijke levenssfeer en geen overheidskwestie is. Het past bovendien bij het voornemen uit het regeerakkoord en het Regenboogakkoord om geslachtsregistratie zo veel mogelijk te beperken.

Onder meer op voorstel van de VVD-fractie vroeg de regering aan de Staatscommissie om in voorstellen voor nieuwe ouderschapswetgeving zo veel mogelijk af te zien van de vermelding van het geslacht.⁸ De Staatscommissie gaf aan het verzoek van de Kamer in beperkte mate gehoor. Zo spreekt het door de Staatscommissie voorgestelde artikel 1:198 Burgerlijk Wetboek van ‘ouder’ in plaats van ‘vader’ en ‘moeder’. In dat voorgestelde artikel wordt nog wel steeds gesproken over de ‘geboortemoeder’. Dat kan bijvoorbeeld problematisch zijn voor de transgender man die een kind baart of heeft gebaard en steeds opnieuw wordt aangeduid als de geboortemoeder. Ook elders in het Burgerlijk Wetboek worden nog op tal van plaatsen de

⁶ StaatsCommissie Herijking Ouderschap, Kind en ouders in de 21ste eeuw, p. 151-152

⁷ Meeroudergezag, M. V. Antokolskaia et al, voor het WODC in opdracht van het ministerie van Veiligheid en Justitie, 2014, p. 17.

⁸ Kamerstuk 27 859, nr. 82

begrippen 'vader' en 'moeder' gebruikt terwijl daar ook prima 'ouder' of 'ouder uit wie het kind geboren is' kan staan. De kwestie van beperking van vermelding van het geslacht in het familierecht komt in dit wetsvoorstel niet aan de orde.

- **TNN, NNID en COC verzoeken u om met een ander wetsvoorstel een nieuw artikel 1:198 Burgerlijk Wetboek te introduceren, waarin de term 'geboorteouder' of 'ouder uit wie het kind geboren is' wordt gebruikt, en om nadere voorstellen te doen om het personen- en familierecht zoveel mogelijk geslachtsneutraal te maken.**

Conclusie

Wij vertrouwen erop dat u snel komt met een volwaardige regeling voor meerouderschap en meeroudergezag. Opdat ouders in meeroudergezinnen de zaken voor hun kinderen net zo goed kunnen regelen als alle andere ouders.

Hoogachtend,

Astrid Oosenbrug
Voorzitter COC Nederland

Luc Nibbeling
Voorzitter Meer dan Gewenst